

gemeenteschool
kruibeke

pedagogisch project
1992

WAT IS EEN OPVOEDINGSPROJECT?

Een opvoedingsproject is de visie die wordt vastgelegd over:

- De doelen, waarden en normen van de school
- De manier waarop men deze doelen wenst te bereiken
- De nagestreefde verhouding van de school met groepen buiten de school zoals ouders, onmiddellijke buurt van de school, verenigingsleven, parochie enz...

Meer dan een tekst, is het opvoedingsproject een leidraad voor het samenleven en samenwerken van directie, leerkrachten, hulpopvoedend personeel, secretariaat, leerlingen en ouders.

Een opvoedingsproject mag echter geen dode letter blijven. Eenmaal opgesteld en uitgeschreven moet het concreet gemaakt worden.

Dit gebeurt door het opvoedingsproject om te zetten in een «schoolwerkplan» in kleine, haalbare projecten die zichtbaar en evalueerbaar moeten zijn.

Dit laatste is een planningsdocument waarin uitspraken, afspraken en maatregelen zijn opgenomen ten aanzien van de richting, doelen, inhoud, vormgeving en organisatie van een school.

Uit het opvoedingsproject kan, naast een schoolwerkplan, ook een schoolreglement gedistilleerd en/of aangevuld worden. Gezien de waarden en normen die een school nastreeft, zullen er leefregels moeten worden opgesteld die de wijze van leren en leven binnen de school bepalen.

Welke functies kan een opvoedingsproject in een school vervullen?

1. Het is het instrument bij uitstek om zowel de schoolcultuur als het schoolklimaat te beïnvloeden.
2. Het opvoedingsproject kan gebruikt worden voor het ontwikkelen en het handhaven van vertrouwen binnen de school. Immers, door het expliciteren van waarden, normen, doelen, middelen maakt men de hele schoolwerking bespreekbaar.
3. Het opvoedingsproject maakt het mogelijk om het personeel intrinsiek te motiveren op voorwaarde dat het een hanteerbaar document te zijn.
4. Via het opvoedingsproject bestaat de mogelijkheid voor het leggen van medeverantwoordelijkheid bij het personeel, de leerlingen en ouders. Door het opvoedingsproject wordt immers duidelijk wat de school precies verwacht. Hierdoor kan ieder zich ook zelfstandiger gedragen in "de geest" van de school.

5. Het opvoedingsproject biedt verder mogelijkheden voor een efficiënte communicatie.
6. Het opvoedingsproject schept ook voorwaarden om zich flexibel aan te passen aan kleine veranderingen in de omgeving van de school. Het antwoord op veranderingen volgt immers uit de grote krachtlijnen in het opvoedingsproject.
7. Het opvoedingsproject geeft de mogelijkheid om gans de school een identiteit te geven die verschillend is van die van andere scholen.
8. Het opvoedingsproject geeft aanwijzingen om tot een concreet schoolwerkplan te komen.

Een opvoedingsproject is geen doel op zich.

Het is een middel, een werkinstrument, een uitnodigend en bezielend woord.

Het moet nog waargemaakt worden. Men moet ermee werken.

De plaatselijke opvoedersgemeenschap moet het verder invullen, het streefdoel voor ogen, maar eveneens gevoelig voor de dagelijkse en haalbare praktijk.

En daarbij telt alleen de vraag wat wij in onze situatie moeten doen: aan het leefklimaat, aan de assistentie, aan de gelovige opvoeding, aan de bevrijding tot meer menselijkheid, aan opvoeding tot relatiebekwaamheid, aan...?

Het is een uitdaging, een sterk appel. Maar het is een haalbare droom wanneer hij door iedereen gedragen wordt. Het wordt ook een verteerbare opdracht in de mate dat men zich erin engageert. Wie van buiten toekijkt ziet alleen de moeite, wie van binnen meedoet ervaart ook de vreugde.

ALGEMENE DOELSTELLINGEN EN DOELSTELLINGEN-HANTERING

Het primaire onderwijs vormt een onderdeel van de opvoeding van een kind. Het opvoeden is gefundeerd op een (lang niet altijd expliciet gemaakte) visie op mens - en - wereld, die waardebeoordelingen (en dus ook normen en gedragswijzen) impliceert.

Religieuze ervaringen en opvattingen, filosofische inzichten, ideologische overtuigingen, politieke zienswijzen kleuren de visie op mens – en - wereld in, en ook die op opvoeden en opvoeding en dus ook op basisvormend (funderend) onderwijs. Enige aspecten van dit thema worden nu met de eigen school als concreet werkterrein vooropgesteld, nader belicht.

Visie op mens, kind en opvoeding

Het handvest van de International Union for Child Welfare (1923, herzien in 1948) hanteren we als algemeen uitgangspunt voor de concrete invulling van ons opvoedingsproject (in feite worden hier aspecten van opvoeding geformuleerd):

1. Het kind moet worden beschermd zonder onderscheid van ras, nationaliteit of geloof.
2. Het kind moet worden geholpen met eerbiediging van het gezin als eenheid.
3. Het kind moet in de gelegenheid worden gesteld zich op normale wijze te ontwikkelen, zowel in materieel als in moreel en geestelijk opzicht.
4. Het kind dat honger lijdt, moet gevoed worden; het zieke kind moet verzorgd worden; het lichamelijke of geestelijk gebrekkige kind moet geholpen worden: het verweesde en verlaten kind moet een tehuis geboden worden.
5. Het kind moet in tijd van nood het eerst hulp ontvangen.
6. Het kind moet ten volle de voordelen genieten van sociale zorg en sociale verzekeringen; het kind moet een opleiding ontvangen, die het in staat stelt, wanneer de tijd daartoe gekomen is, in zijn levensonderhoud te voorzien en het moet beschermd worden tegen elke vorm van uitbuiting.
7. Het kind moet worden opgevoed in het bewustzijn, dat het zijn beste krachten in dienst moet stellen van zijn medemens.

Een pedagogisch aanvaardbare mensbeschouwing.

Het dient duidelijk gesteld dat een mensbeschouwing bepaalde kenmerken moet vertonen, wil op grond van een mensbeschouwing 'opvoeden - opvoeding' mogelijk zijn.

Zo'n mensbeschouwing dient de mens op te vatten als:

- **socialiteit:** de mens is met anderen en op anderen aangewezen: socialiteit die het individuele (en dus het morele en personale) verwaarloost, is pedagogisch onaanvaardbaar.
- **individualiteit:** de mens is een eigenstandigheid, individualiteit die het sociale verwaarloost (en dus verwordt tot individualisme) sluit opvoeding uit.
- **moraliteit:** de mens is ook vrij; dat hij in zekere mate in staat is tot verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid wordt ten aanzien van opvoeding verondersteld.
- **personaliteit:** de mens heeft als eigenstandigheid (individualiteit) ook een uiteindelijk door zingeving onvervreemdbare, persoonlijk relevante eigenheid (identiteit), wat ten aanzien van opvoeding wordt verondersteld.

Men kan zeggen dat deze vier antropologische categorieën het begrip 'menswaardigheid' afbakenen, en dat dan pas van opvoeding kan gesproken worden als enige mensbeschouwing menswaardigheid in deze zin opvat.

De volgende 10 punten geven visie op de mens. Er worden 10 behoeften geformuleerd. De veronderstelling is dat er meer menselijkheid is naarmate deze behoeften fundamenteeler erkend zijn en er omvattender aan voldaan kan worden.

1. De mens heeft een existentiële behoefte om beschouwd te worden als een eigenstandigheid (individualiteit), een verlangen dat als volgt uit te drukken is: Ik ben iemand.
2. De mens heeft een existentiële behoefte aan wederkerigheid (socialiteit); kennis, gevoelens, handelingen (die de cognitieve, affectieve, psychomotorische aspecten van zijn persoon vormen) wil hij met anderen delen.
3. De mens heeft een existentiële behoefte om aangezien te worden voor een wezen dat besluiten kan nemen op moreel gebied, hetgeen zijn vrijheid impliceert, zijn verantwoordelijkheid en zijn aansprakelijkheid.
4. De mens heeft een existentiële behoefte om datgene te ondernemen waarvan de zin (meestal niet al te middellijk) ervaren kan worden: hij verlangt naar samenhang in zijn gedrag met betrekking tot zijn oriëntatie op het zinvolle.
5. De mens heeft een existentiële behoefte om te ervaren dat zijn persoonlijke mogelijkheden verwerkelijk kunnen worden, in zekere mate langs de weg van mededinging en wedijver.
6. De mens heeft een existentiële behoefte om op eigen-geaarde wijze te verschillen van andere mensen: de invloed van cultuur en maatschappij wil hij niet zo omvattend zien dat er niet de mogelijkheid is van een eigen wijze van persoon zijn.
7. De mens heeft een existentiële behoefte om te weten hoe de werkelijkheid is van mensen, dieren en dingen; een breuk daarin (vervreemding) wil hij vermijden.
8. De mens heeft een existentiële behoefte om te weten hoe de werkelijkheid in een zo objectief of intersubjectief mogelijke zienswijze is, hij verlangt ook naar inzicht in zijn historische werkelijkheid.

9. De mens heeft een existentiële behoefte om zich lichamelijk wel te bevinden: juiste voeding, goede kleding, een geschikte behuizing zijn onder meer voorwaarden daartoe; hij wil leven op een wijze die overeenkomt met zijn eigen fysiek en emotioneel ritme (veiligheid).
10. De mens heeft een existentiële behoefte aan zekerheid in die mate dat er ruimte blijft voor een sprong in de onzekerheid (nieuwheid): hij verlangt ook naar (een gevoel van) vrijheid en afwisseling, en wil monotonie die spontaniteit doodt vermijden.

Waarden en normen

De volgende normen zijn noodzakelijk om optimale vormen van samenleving mogelijk te maken als dusdanig in de opvoeding en het onderwijs impliciet en expliciet verweven zitten:

- 1 normen van trouw: men houdt zich aan vrijwillig gegeven beloften.
- 2 normen van herstel: men is verplicht om onrecht goed te maken, dus om materiële en morele schulden in te lossen.
- 3 normen van wederkerigheid: wat u niet wilt dat u geschiedt, dat doet u ook een ander niet.
- 4 normen van gerechtigheid: gelijke behandeling in gelijke of sterk overeenkomende gevallen.
- 5 normen van solidariteit: men helpt medemensen in nood, ongeacht hun status, ras of hun wijze van participatie in de maatschappij.
- 6 normen van respect voor de ander: geen aantasting van de fysieke, psychische en morele identiteit van de ander door welke vorm van geweld ook.

Opvoeding

De ontwikkeling van jonge mensen kan gunstig genoemd worden als het individu:

- de eigen lichamelijke en eigen gevoelens accepteert;
- bij zichzelf tegenstrijdige gevoelens en gedachten accepteert en deze tegenstrijdigheid kan hanteren;
- in staat is tot zelfkritiek met behoud van zijn gevoel van eigenwaarde;
- een realistisch beeld heeft van zijn eigen grenzen en mogelijkheden;
- bereid en in staat is zijn zelfbeeld te herzien; leeft met evaluatie;
- handelt naar normen die hij erkent als zingevend voor zichzelf en voor zijn relaties met anderen;
- een evenwicht realiseert tussen "hoofd, hart en hand";
- bereid en in staat is verantwoordelijkheid te dragen voor zijn eigen handelen;
- rekening houdt met de consequenties van zijn handelen voor zichzelf en voor anderen;

- vertrouwen heeft in effect van zijn handelen op de buitenwereld;
- het bestaan en het anders zijn van anderen voldoende accepteert;
- alle mensen als gelijkberechtigd en in die zin als gelijkwaardig beschouwt;
- kan opkomen voor zichzelf, zichzelf kan poneren;
- kan opkomen voor anderen, solidair of dienstbaar kan zijn;
- eigen fouten en tekorten inziet en durft erkennen;
- vergeving, troost en bemoediging kan aanvaarden en schenken.

Voor het onderwijs betekent dit dat het de jonge mens systematisch moet leren:

- zelfstandig te opereren op cognitief, affectief en psychomotorisch gebied;
- de samenhang tussen deze gebieden in de eigen persoon te zien en te hanteren;
- zelf zijn grenzen en mogelijkheden te onderzoeken; tegenstellingen en conflicten toe te laten en te hanteren.
- alternatieven te wegen en tussen alternatieven te kiezen;
- deel te nemen aan besluitvormingsprocessen;
- te leven en te werken met evaluatie;
- met anderen samen te leven en samen te werken;
- een eigen waarden- en normensysteem te onderhouden en daarnaar te handelen;
- het recht op autonomie en authenticiteit van anderen te respecteren en daarnaar te handelen;
- te vertrouwen dat hij in voldoende mate geaccepteerd wordt en van waarde wordt geacht.

Basisvormend onderwijs en levensbeschouwing

Wie over een school nadenkt of wie in of t.a.v. een school handelt, doet dat onontkoombaar vanuit een zeker standpunt: een levensbeschouwelijke (mensbeschouwelijke) basis.

Hieruit vloeit voort dat een school een taak heeft inzake levensbeschouwelijke vorming. Die taak dient zodanig vervuld te worden dat aan de moraliteit van de jonge mens recht gedaan wordt; indoctrinatie mag niet het vormingsprincipe zijn.

In een publicatie van het Hoger Catechetisch Instituut worden vier scharnierpunten van de levensbeschouwelijke vorming genoemd:

- de mentaliteit en de werksfeer op school;
- de levensbeschouwelijke opstelling van de onderwijskracht(en);
- de plaats van de expliciete levensbeschouwelijke vorming (godsdiensles, maatschappijleer, catechese, e.d.);
- de relatie van de school met de gemeenschap die de levensbeschouwing beleeft.

Taken van het basisonderwijs

De school doet aan 'algemene vorming'. Ze brengt de leerlingen de algemene vaardigheden bij die ze nodig hebben om deel te nemen aan het leven in onze maatschappij. Daarvoor moet je kunnen lezen, schrijven en rekenen, en ook enigszins vertrouwd zijn met wat cultuur genoemd wordt. Bovendien hoort bij die vorming, dat de leerlingen er enig inzicht in krijgen, hoe onze samenleving georganiseerd is, welke patronen erin te ontdekken zijn en hoe ze zich daarbinnen hebben te gedragen.

De school voedt de leerlingen ertoe op om te doen wat verantwoord is. Het kunnen dragen van verantwoordelijkheid moet daaruit blijken, dat de leerlingen in staat zijn een eigen standpunt in te nemen tegenover de vele problemen in gezin, beroep en samenleving.

Daardoor hebben ze inzicht in normen nodig, gevoel voor waarden en een eigen houding van waaruit ze hun gedrag kunnen bepalen. Een kind van de basisschool staat nog in het begin van de ontwikkeling die hiervoor nodig is. De school bevordert, dat de leerling zich kan uitdrukken, zich expressief ontplooit. Wat er in hem leeft, moet hij in woord en gebaar kunnen uitzeggen, of kunnen uitdrukken in wat zijn handen maken. Zo leert hij zichzelf beter kennen. En zo leert hij ook, om effectief en cognitief contact te hebben zowel met mensen met wie hij erg vertrouwd is, als met mensen die hem in eerste instantie vreemd zijn.

DE BASISDOELSTELLINGEN VAN ONS BASISONDERWIJS

De opvoeding – het onderwijs

Opvoeden houdt steeds een geheel van verwachtingen in. Men wil iets bereiken en verwezenlijken. Men wil jonge mensen tot een bepaalde graad van volwassenheid brengen. Hoe moeilijk dit begrip ook te omschrijven is, toch heeft iedereen wel een min of meer duidelijk beeld van wat onder de term 'volwassenheid' verstaan wordt. Het zal te maken hebben met tot vrijheid komen, zelfstandigheid verwerven, eigen oordeel kunnen vormen, niet blijven hangen in een onmiddellijke behoeftebevrediging, mensen worden voor anderen, maatschappelijke verantwoordelijkheid kunnen dragen.

Opvoeden is een bevrijdingstaak.

De verwezenlijking van deze fundamentele optie gebeurt door het concrete opvoedingswerk van elke dag. De jongeren om wie het gaat, zijn nog in de groei van hun leven. De vele mogelijkheden en vaardigheden in die jonge mensen, hun drang naar zelfstandigheid, hun verlangen om stilaan in eigen benen te staan, moeten erkend en aanvaard worden.

In alle jongeren steekt immers goeds, is er een aanspreekniveau, is er belofte, is er toekomst. Dit fundamentele geloof en deze bewuste overtuiging willen wij tot de onze maken.

Het stelt ons in staat wegen te zoeken waarlangs zij hun eigen persoonlijkheid kunnen uitbouwen. Innig daarmee verbonden is hun sociale bewogenheid en betrokkenheid: ze zijn mens-voor-de-anderen.

Bovendien moet er aandacht zijn voor die factoren die deze jongeren, - reeds vanaf hun geboorte – mee bepaald hebben: de – soms betrekkelijke – invloed van het gezin, van de familie, de school en van het hele sociale milieu. Soms ook de droeve ervaring niet bemind te zijn geworden. En deze sociale realiteiten samen zijn tevens bepaald door de sfeer van de tijd.

De tijdgeest – zegt men – wordt op vele vlakken als een probleem ervaren, omdat soms fundamentele waarden in vraag worden gesteld. Ondanks de bijna ongelooflijke technische en materiële ontwikkelingen groeit er een crisissfeer: de stijgende werkloosheid, de angst voor de toekomst, het toenemend geweld in de wereld, de dreigende overheersing van een onpersoonlijk machtsapparaat, de steeds meer en meer opduikende corruptie, de verafgoding van het eigen ik, enz.

Tegelijk worden ook nieuwe positieve gevoeligheden zichtbaar: zorg voor de natuur, opkomen voor vrede, solidariteit met de zwakste enz. deze kunnen echter niet beletten dat vele jongeren duidelijk geremd worden in

hun ontwikkeling. Bewust of onbewust zijn ze onderhevig aan vele vormen van verknechting op psychisch, moreel en sociaal vlak.

Vanuit deze gegevenheid moeten in de opvoeding specifieke doelstellingen geformuleerd worden. Innerlijke weerbaarheid en sterk sociaal gerichte solidariteit en een ethiek van verbondenheid zullen meer dan ooit nodig zijn.

Dit vraagt de uitbouw van sterke persoonlijkheden die ten diepste gericht zijn op de anderen en die in staat zijn mee te bouwen aan een gelukkige samenleving. En die hierin hun levensvervulling vinden. Zij zullen echter eerst bewust en bevrijd moeten worden van de onwaarden in de samenleving om te kunnen groeien tot grote menselijkheid en diepe bewegelijkheid.

Opvoeden als hulp bij de ik-wording

Jonge mensen zijn volop bezig zichzelf te realiseren. Deze zelfrealisatie of ik-wording gaat onmiskenbaar samen met het verwerven van het gevoel en het besef iemand te zijn: uniek, origineel, onvervangbaar; en dit niet alleen voor zichzelf maar ook in de ogen van anderen.

Dit impliceert een gelukkige tevredenheid met eigen mogelijkheden: het inzicht dat in de eigen talenten en gebreken voldoende kansen zitten om gelukkig te worden. Dit houdt eveneens in dat de jongen of het meisje zich thuis voelt in het eigen lichaam als instrument van zelfrealisatie, contact en liefde.

Daarom zal een opvoedingsgemeenschap oog hebben voor alles waardoor de jongeren tot wezensechtheid kunnen komen. Het vinden van een eigen identiteit als man of vrouw wordt o.m. bevorderd door het scheppen van een klimaat waarin zij kunnen groeien tot vrije mensen.

Daarom zal iedere uiting van en behoefte aan zelfstandigheid ondersteund en begeleid worden.

Op deze wijze leren zij hun persoonlijke en sociale verplichtingen ernstig op te nemen.

Bovendien hebben zij behoefte aan een redelijk verantwoorde experimenteer- ruimte.

Daarom is het noodzakelijk dat zij in contact kunnen treden met boeiende identificatiefiguren.

Maar de opvoeder wil de jongeren helpen om niet te blijven staan bij dit identificatiemodel. Hij wil hen hun eigen levensplan laten vinden om hen op die manier te richten op een roeping die beantwoordt aan hun eigen levensproject.

Wanneer de jongeren hiervoor verantwoordelijkheid durven opnemen, zichzelf durven aanvaarden maar ook boven zichzelf durven uitstijgen, is de nooit eindigende groei naar een gave persoonlijkheid op goede weg.

Opvoeden tot relatiebekwaamheid

De ontplooiing van de eigen persoonlijkheid is onverbreeklijk verbonden met de anderen.

Doorheen ontmoetingen, interacties, sociale ervaringen, zowel positieve als negatieve, ontwikkelen de jongeren zich tot de persoon die zij zijn voor de medemens. Het is een open komen voor de mens om hen heen.

Daarom zal elke opvoeding gericht zijn op de uitbouw van een respectvolle en tedere houding tegenover de medemens, zodat iedereen tot zijn recht kan komen.

Hiertoe zullen dienstbaarheid en toewijding, dialoog en participatie, dankbaarheid en ontvankelijkheid, tact, tederheid en geduld met zichzelf aangemoedigd worden.

Binnen de coëducatie zullen kansen moeten geboden worden om jongens en meisjes in een complementair rollenpatroon en opbouwende dialoog verantwoordelijkheid te laten opnemen voor elkaar.

Leren liefhebben is immers een van de voornaamste opdrachten in de opvoeding.

Meer bepaald zal later door coëducatie de dynamiek van de liefde en liefdesbekwaamheid ervaren kunnen worden als aspecten van groei, van overgave en van contact binnen een ruimer levensproject.

Ook hier zullen jongens en meisjes positieve ervaringskansen aangereikt moeten worden, waarin ze voor elkaar en voor het geheel van hun relaties keuzes leren maken die leiden tot meer menselijkheid.

Opvoeden tot maatschappelijke bewogenheid

Meer dan ooit is het noodzakelijk jongeren gevoelig te maken voor wat er leeft in de maatschappij en in de wereld. Bewust van vele vormen van verknechting door mensen en dingen, zullen zij dan kunnen opkomen voor meer gerechtigheid en solidariteit.

Als leden van een samenleving, die de grenzen van eigen land en volk verlegt tot bij de andere volkeren en landen, zal hun sociaal engagement zich niet meer kunnen beperken tot de kring van eigen dorp en mensen, maar zal het een werelddimensie moeten aannemen.

Naast vele andere houdingen en kwaliteiten zullen een dynamisch en kritisch oordeel over het wereldgebeuren, een kritische opstelling tegen de overheersende consumptiementaliteit en bepaalde economische en politieke structuren alsook een volwassen houding tegenover de media hen hierbij helpen. Soberheid, tevredenheid met wat men heeft, vertrouwen in de toekomst en trouwe plichtsvervulling lijken

onontbeerlijke eigenschappen voor wie morgen in de grote maatschappij gelukkig wil zijn en zijn verantwoordelijkheid wil opnemen.

Deze maatschappelijke bewogenheid kan maar echte belangstelling en inzet worden als men ze waarmaakt in de realiteit van iedere dag: in de kleine kring van thuis en buurt, over de eigen wereld van schoolanimatie en jeugdbeweging heen, om zo een wereldwijde aandacht te verwerven. Waar deze concrete betrokkenheid werkelijkheid wordt, is de jongere niet alleen degene die opvoeding ontvangt maar draagt hij ook reeds verantwoordelijkheid voor leeftijdgenoten.

De opvoeder – de onderwijsverstekker

Het pedagogisch gezag

Welke rol speelt het gezag in de pedagogische liefde? Het moet dadelijk gezegd dat men zeker in deze opvoedingsstijl met gezag moet optreden. Maar evenzo moet gesteld dat de gezagsuitoefening moet gebeuren binnen de bestaande en reële affectieve relatie tussen opvoeder en jongere. De wijze van gezag uitoefenen wordt dus bepaald door de pedagogische liefde, door de opvoedingsstijl van hartelijkheid, redelijkheid en geloof. Zo groeit een vertrouwensrelatie waarin de vrijheid van de ander gerespecteerd wordt. De positieve ervaringen die de jongeren binnen de relatie opdoen, brengen hen ertoe die verbondenheid in stand te houden en steeds opnieuw aan te gaan, ook wanneer er eisen worden gesteld.

Gezag is dan ook nauw verbonden met gezond verstand, met liefde en geloof in de jonge mens.

Daarom moet de opvoeder zich de vraag stellen wat hij als mens, ook buiten de officiële functie te bieden heeft.

In die zin kan gezag niet beschouwd worden los staande van het voorgaande en het volgende in dit hoofdstuk.

Gezag verwerven gebeurt niet door veel toe te geven, maar door te durven vragen en een appel te richten en door bovendien de noden van de jongere gepast te beantwoorden.

Dit is meestal een geleidelijk proces.

Vooraf wie jong is, handelend als opvoeder, heeft tijd nodig om rust en zelfvertrouwen te krijgen nodig om zacht en toch gezagvol aan opvoeding te doen. Dan eerst lukt het de opvoeder, ook als hij op weerstand stuit en eisen moet stellen, duidelijk rechtvaardig te zijn en steeds nieuwe kansen te bieden. De jongeren moeten ervaren en weten dat het om hun geluk, om hun toekomst en verrijking gaat.

Leefregels en schoolreglementen kunnen een hulpmiddel zijn of een houvast in het uitstippelen van een rechtvaardige aanpak maar helpen niet zo dadelijk om gezag te verwerven. Dit zit binnen in de opvoeder en wordt bepaald door innerlijke vrede, liefde en toewijding.

In deze context moet de opvoeder duidelijk verstaan dat de bekeurende maatregel nooit het eerste middel is om afkeuring en ongenoegen te kennen te geven. De bekeurende maatregel is het laatste middel om een fout goed maken. Zelfs dan nog moet ze binnen de opvoedkundige relatie een uiting zijn van hartelijkheid en redelijkheid. Zij moet er steeds op

bedacht zijn de affectieve relatie tussen opvoeder en jongere niet te breken. Ook bij een bekeurende maatregel moeten de jongeren voelen dat zij nieuwe kansen krijgen.

Bij de bekeurende maatregel is het de uiteindelijke bedoeling de jongeren iets te leren voor de toekomst. Een bekeurende maatregel moet hen meer motiveren. Zij moeten er beter van worden.

Het familiaal leefklimaat

Een tweede kenmerk van opvoeden is het familiaal leefklimaat.

Het mag en moet eraan toegaan zoals dit gebeurt in een goed gezin waar betrokkenheid op elkaar, hartelijkheid, zorg voor elkaar, verantwoordelijkheid en gezelligheid het leven aangenaam maken.

Men weet immers dat er dikwijls meer invloed uitgaat van een gelukkige sfeer van het milieu dan van de uitdrukkelijke bewuste bijdrage van de opvoeders.

Wij moeten niet alleen onze kinderen graag zien ... we moeten ze ook tonen, laten ervaren, dat we ze graag zien.

Vandaar de grote zorg voor het leefklimaat; alles wat een sfeer schept waarin de jongere zich thuis voelt, aanvaard wordt, zich welkom weet, wordt bewust en met zorg bevorderd.

Zo een sfeer ontstaat slechts wanneer allen, opvoeders en jongeren, eraan meebouwen. Hier krijgen vindingrijkheid en empathie van de opvoeders een grote kans: gevoelig worden voor vreugde, vertrouwen, openheid, ongeunsteldheid, spontaneïteit en vlotte communicatie. Toch passen in zo een sfeer ook orde, reglementen, afspraken en voorschriften maar zij kunnen gerelativeerd worden vanuit andere waarden. Bij dit alles zou de jongere de smaak moeten krijgen positief mee te werken.

Want dit wordt wel van de jongeren verwacht: dat ook zij zo een sfeer doen groeien. Sociale gerichtheid is hier niet alleen doel in de opvoeding, ze wordt ook middel en hefboom in het geheel. Zoals in een gezin de oudere kinderen bijna als vanzelfsprekend de jongere helpen, zo blijft het ook een aandachtspunt dat de oudste jongens of meisjes in een groep of klas zin en kansen krijgen om verantwoordelijkheid te dragen over anderen. Op die wijze wordt de jongere medeopvoeder.

Omwille van deze kijk op de opvoedingsrealiteit zoeken we vele mogelijkheden om in de school het feestelijke te bevorderen. Eentonigheid is uit den boze. Ieder opvoedingsmidden schept dan ook zijn eigen wegen om dit feestelijke en deze creativiteit te bevorderen. Sport, spel, toneel en muziek zijn geëigende vormen hiervoor. Doch meer dan dit alles zal de opvoeder door een verrassende vindingrijkheid kleur en klank weten te brengen in het ritme van iedere dag en op een aantrekkelijke

wijze de kunst verstaan telkens opnieuw zijn leerstof boeiend en uitnodigend aan te brengen. Het zal een grote creativiteit vragen wegen te zoeken om dit alles mogelijk te maken.

Een assisterende opvoedingsstijl

De pedagogische liefde en het familiaal leefklimaat vinden als vanzelfsprekend een concretisering in een grote psychische en fysieke nabijheid van de opvoeder bij alles wat een jongere beleeft en is. Wij spreken dan van een assisterende stijl of gewoonweg van 'assistentie'.

Etymologisch betekent assistentie 'aanwezigheid'. Daardoor is al iets van haar pedagogische betekenis verduidelijkt.

Assistentie wijst op liefdevolle en geïntegreerde aanwezigheid, die de ontwikkeling van de jonge mens wil stimuleren. Het is een basisbegrip uit het preventief opvoedingssysteem.

In tegenstelling tot een georganiseerde bewaking of toezicht – eveneens termen uit het pedagogisch handelen – is assistentie een uiting van geloof in en liefde voor de jonge mensen.

Het is dus veel meer dan een opletten dat niets verkeerd loopt of een voldoen aan zijn burgerlijke aansprakelijkheid.

Een assisterende opvoeder leeft mee met wat zijn jongeren meemaken, interesseert zich voor wat hen boeit, voelt met hen mee en is beschikbaar. Hij spreekt hen persoonlijk aan. De assisterende opvoeder realiseert zich voortdurend dat deze kinderen, steeds ook echt zoon of dochter, kind van iemand zeer concreet zijn... Hij ziet de kinderen als zijn kinderen, als subjecten... nooit als objecten.

Assistentie veronderstelt een duidelijke lichamelijke aanwezigheid in een hoge frequentie maar ook een innerlijke betrokkenheid op de jongeren. Men kan niet van assistentie spreken als men niet vaak bij de jongeren aanwezig is, met hen praat, hun leven deelt en hun noden en vreugde beluistert. Eveneens moet gezegd dat men nog nergens staat, indien men enkel lichamelijk aanwezig is, maar niet als toegewijde en geïnteresseerde volwassene overkomt.

Eensgezind denken, waarderen, appreciëren en handelen binnen de groep opvoeders, is een vruchtbare weg daartoe.

Toch mag er ook verscheidenheid zijn. Niet iedereen leeft elke waarde even intens voor en elke opvoeder belicht een of meer facetten uit de totaliteit van de opvoedingsdoelen op een eigen manier. Bovendien schept deze verscheidenheid de kans dat alle jongeren binnen de opvoedersgroep iemand vinden in wie zij iets van hun verlangen en van hun toekomstverwachtingen zien, en bij wie zij hun eigen moeilijkheden kunnen uitpraten.

Ouders behoren tot de opvoedingsgemeenschap. Zij zijn meestal de opdrachtgevers en de eerste verantwoordelijken. Bovendien hebben zij hun stempel gedrukt op de jongeren die bij ons aankomen. Wat de ouders, bewust of onbewust aan hun kinderen hebben meegegeven, beïnvloedt in hoge mate de pedagogische aanpak van de opvoeder. Waar de inzet van deze laatste harmonisch inspeelt op de opvoeding thuis, is dit een gunstig gebeuren. Waar ouders de waarden en handelwijze van de opvoeders niet bevestigen, loop er iets stroef in de opvoeding. Waar jongeren de ervaring van een gebroken gezinssituatie meegemaakt hebben, zal nog meer liefde en aandacht van alle betrokkenen vereist worden om de kansen van deze jongeren optimaal te houden.

Het is dan ook wenselijk met de ouders contact te blijven bewaren en te organiseren, wil men het groeiproces van de jongeren zo goed mogelijk bevorderen. Samenwerken met de ouders blijft een opdracht, en werken naar ouders toe is een groeiend aandachtspunt geworden.

Binnen het huidig opvoedingsveld kan er ook beroep gedaan worden op externe diensten, die technische en pedagogische inbreng leveren vanuit eigen bevoegdheid en bekwaamheid. Voor een gelukkige opvoeding is het belangrijk dat de opvoedingsdoelen door een gemeenschappelijke visie gedragen worden.

Tot slot zal de opvoedersgemeenschap zich ervan bewust zijn dat de leefwereld van de jongeren veel ruimer is dan enkel de opvoedingssituatie waarmee zij te maken hebben.

Hun taak is die andere invloeden en relaties een positieve en juiste plaats te geven in het leven van de jongeren. Waar de jongeren zichzelf mogen meebrengen in de opvoeding in een familiaal leefklimaat en in een dialogerende opvoedingsstijl zal de opvoeder oog hebben voor het netwerk van al deze invloeden. Hij zal beseffen dat enkel in een openheid voor en een hechte samenwerking met deze factoren en mensen de opvoeding resultaat kan afwerpen. En hoe ruimer de opvoedingsgemeenschap wordt, hoe meer behoefte er zal ontstaan om samen te bezinnen op welke wijze en met welke bedoeling men aan opvoeding doet. Op zijn eentje opvoeden laat een verwaterde smaak na van wat een zinvolle en smaakvolle levensvervulling kan zijn.

Een opvoedingsproject is geen doel op zich.

Het is een middel, een werkinstrument, een uitnodigend en bezielend woord. Het moet nog waargemaakt worden. Men moet ermee werken.

De plaatselijke opvoedersgemeenschap moet het verder invullen, het streefdoel voor ogen, maar eveneens gevoelig voor de dagelijkse en haalbare praktijk. Daarbij telt alleen de vraag wat wij in onze situatie moeten doen: aan het leefklimaat, aan de assistentie, aan de gelovige opvoeding, aan de bevrijding tot meer menselijkheid, aan de opvoeding tot relatiebekwaamheid, aan... !

Het is een uitdaging, een sterk appel. Maar het is een haalbare droom wanneer hij door iedereen gedragen wordt. Het wordt ook een verteerbare opdracht in de mate dat men zich erin engageert. Wie vanbuiten toekijkt ziet alleen de moeite, wie vanbinnen meedoet ervaart ook de vreugde.

Kruibeke, maart 1992

Ideeën, stellingen, opvattingen en overwegingen werden ondermeer ontleend aan werken van (of over) Don Bosco, Langeveld, Matthijsen, Willman, Perquin, Knoers, Gielen, Renier, Gordon, Rogers... en verwoord in samenspraak met en naar opvattingen van Antoine Denert, burgemeester, Dirk Schoofs, voorzitter oudercomité, Cyriel Peirsman, schoolhoofd.